

L'Ensenyament al Poal (1830 – 1940)

Ton Solé

Centre de Recerques Mascañà

RESUM: La història de l'ensenyament del poble del Poal està marcada per dues èpoques diferenciades, la primera correspon als anys en què era un nucli de població agregat a Bellvís i la segona a partir de 1922, any en què s'independitzà. Durant la primera època, el Poal va tenir diferents formats d'escola: des de no tenir-ne __ fet que comportava anar a l'escola de Bellvís__ a tenir-ne una de nens i una de nenes o disposar-ne només d'una d'incompleta. Tanmateix, les reivindicacions del veïnat i l'alcalde pedani van ser nombroses per millorar l'ensenyament al poble. A partir de la desagregació municipal es consolidà una escola unitària de nens i una de nenes, es posà fi als comportaments conflictius de la mestra i es construí un edifici nou destinat a escoles i oficines municipals. El compromís de l'ajuntament amb l'ensenyament es posà de manifest al 1936 amb l'adhesió als principis del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU).

PARAULES CLAU: ensenyament, escola incompleta, escola unitària, el Poal, Bellvís, desagregació, analfabetisme, reivindicacions, Junta Local de Primera Ensenyança, Instrucció pública, CENU.

ABSTRACT: The segregation of el Poal from the neighbouring municipality of Bellvís in 1922 marks a marks a turning point in the borough's history of education. A variety of schooling facilities have been identified in el Poal before its segregation. These range from the non-existence of a school at all –which entailed sending the children to Bellvís's school– to the coexistence of a girls' and a boys' school, through the partial availability of a schooling facility, which did not diminish the neighbours and mayor's claims for an improvement of the educational infrastructures. After the segregation two single classroom schools – one for boys and one for girls– are documented in el Poal, as it is the termination of the teacher's rogue attitude and the building of a facility to house the schools and public offices. El Poal's commitment with

public education became manifest with the support of the local council to Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU, New Unified School Council) in 1936.

KEY WORDS: Education, incomplete school, unitary school, El Poal, Bellvís, disaggregation, illiteracy, demands, Junta Local de Primera Ensenyança, Public Instruction, CENU.

INTRODUCCIÓ

Des del 1787 fins al 1922, el Poal fou un nucli de població agregat a Bellvís i qualsevol actuació o decisió al voltant de l'ensenyament havia de ser aprovada i finançada pel seu consistori. La relació del poble del Poal amb els mestres i l'escola va estar mediatitzada durant molts anys per l'ajuntament de Bellvís. Els nens i les nenes del Poal havien d'anar obligatòriament a l'escola Bellvís donat que, en aquest període de temps, el Poal no sempre va tenir una escola al poble. En el districte escolar de Bellvís estaven inclosos els pobles del Poal, els Arcs, Remolins i Tarroja.

Imatge 1. Pàgina 8 del qüestionari de intendència de Lleida. Bellvís.

Any	1717	1787	1857	1860	1877	1887	1900	1910	1920	1930	1936	1940	1945	1950
Bellví	148	325	1555	1643	1517	1794	2714	2985	3665	2737	2671	2641	2802	2752
Poal, el	59	92	659	742	682	703	768
Arcs,els	12

Font: Idescat

La primera referència del districte escolar la trobem a l'interrogatori sobre propis i arbitris passats per la Intendència de la província a l'any 1830. La pregunta de l'article 6 s'interessava per les despeses del comú i la resposta de l'ajuntament fou que destinava 426 rals, 22 maravedís i dos terços per pagar al mestre de primeres lletres.¹

A Bellví hi havia una escola de primeres lletres a la qual assistien uns trenta alumnes. Sorpren aquest nombre atès que el padró d'habitants del Bellví i els seus nuclis de població agregats (el Poal, els Arcs, Remolins i Tarroja) estava al voltant d'uns 1500 habitants.

En el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar* de Pascual Madoz, publicat al 1849, a la pàgina 88 del volum XII hi diu:

El Poal: "Se compone de unas 15 o 20 casas, inclusa la consistorial, en la que está la cárcel; los niños acuden á la escuela de Bellví, por la que el ayuntamiento contribuye á aquel maestro con un módico salario."

La situació descrita en el Diccionari de Pascual Madoz perdurà fins al 1860. L'alumnat dels pobles agregats anava a l'escola de Bellví i col·laborava al pagament dels minsos honoraris del mestre, però la situació canvià a partir d'aquell mateix any. Al Poal es van posar en funcionament dues escoles,² una per a nens i una per a nenes que, a més de l'alumnat d'aquesta població, acollia també la dels nuclis dels Arcs, Remolins i Tarroja. Des d'aquest moment, l'ajuntament de Bellví no solament deixava de percebre l'ajuda econòmica de les poblacions agregades sinó que havia de col·laborar a les despeses dels sous dels dos mestres i el manteniment de les escoles que s'havien creat.

Tot i que l'ensenyament d'aquells temps depenia molt del voluntarisme i dels minsos recursos dels pobles, el fet que l'administració autoritzés la creació d'aquestes dues escoles fou una decisió singular. Un

factor decisiu podria ser els alts índex d'analfabetisme que hi havia al districte escolar de Bellví.

Les dades de la població del Poal són exageradament preocupants, un 74,5% dels homes i un 92,4 % de les dones no sabien llegir. En xifres absolutes, dels 819 homes censats, 613 no sabien llegir i de les 824 dones, 762 no estaven alfabetitzades.³

Els mestres arribats al Poal per ocupar aquestes places foren Josep Mas Pedrós, que s'hi quedà fins a la seva jubilació al 1895, i Maria Antonia Escolà que ocupà la plaça de mestra fins al 1876, any de la seva defunció.

1880. TANCAMENT DE L'ESCOLA DE NENES

El cens de 1877 establí oficialment que entre els agregats del Poal, els Arcs, Tarroja i Remolins hi havia 368 habitants. Amb aquesta dada, l'ajuntament de Bellví sol·licità que s'executés la Llei d'Instrucció Pública de 1857 (Llei Moyano), aollint-se a l'article 102:

"Los pueblos que no lleguen a 500 habitantes deberán reunirse a otros inmediatos para formar juntos un distrito donde se establezca Escuela elemental completa, siempre que la naturaleza del terreno permita a los niños concurrir a ella cómodamente; en otro caso cada pueblo establecerá una Escuela incompleta, y si aún esto no fuera posible, la tendrá por temporada."

Com a conseqüència demanaven el tancament de l'escola de nenes del Poal i convertir la de nens en incompleta donat que la Llei Moyano permetia que ambdós sexes anessin a un mateix local, això sí "... con la separación debida...". La demanda de l'ajuntament de Bellví es concretà amb la publicació del real decret de 27 d'abril de 1882 que ordenava el tancament de l'escola de nenes i la conversió de la dels nens en incompleta amb el mestre Josep Mas de responsable.

¹ HL260-19-T2-573. Interrogatori sobre propis i arbitris passats per la Intendència de la província (Bellví)

² AUB. Ref 19/3/7/7. Escrit del Rector de la Universitat Literària de Barcelona de 25 de febrer de 1885

³ INE. Censo de 1860.

El canvi no agradà als veïns del Poal que, encapçalats per l'alcalde pedani, presentaren un recurs davant del Ministeri de Foment demanant que s'anul·lés el decret de tancament de l'escola de nenes. Els arguments que fonamentaven la seva demanda van ser els següents:

1. L'ajuntament de Bellvís havia falsejat el cens. D'acord amb la relació nominal de l'Inspector provincial de Primera Ensenyança, el nombre d'habitants dels nuclis agregats era de 541; així mateix, els llibres parroquials corroboren aquesta xifra.

2. La Junta Provincial de Primera Ensenyança confirmava la informació de l'Inspector i deixava entreveure la falsedat del cens elaborat per l'ajuntament de Bellvís.

3. El Governador Civil opinava que les escoles del Poal havien de continuar igual com estaven, reafirmant que el nombre d'habitants era superior al que constava al cens oficial.

Malgrat aquests arguments, la Comissió Permanent de la Diputació de Lleida en la sessió del dia 5 de setembre de 1883 acordà:

“En el expediente instruido acerca la supresión de escuelas en Poal, se acordó informar al Señor Gobernador que en el estado actual del expediente no procede la revocación de la Real orden de 27 Abril de 1882 que dispuso la reducción de las escuelas de dicho pueblo”.⁴

I el Rectorat de la Universitat de Barcelona considerava que s'havia de demanar responsabilitats per la falsificació del cens però que no es podia revocar el reial decret fins que no es modifiqués oficialment l'esmentat cens. El recurs es resolgué al novembre de 1885, quan el Ministre de Foment comunicava al rectorat que “... el Consejo entiende que no ha lugar a su revocación, y por lo tanto procede desestimar la solicitud del Alcalde pedáneo y vecinos del Poal...”.⁵

EL POAL TORNA A TENIR ESCOLA DE NENES

A l'any 1887, les dades que consten en l'informe del mestre José Mas, signat per l'Inspector, diuen que el poble tenia 535 habitants. Quatre anys més tard,

al 1891, els veïns del Poal amb l'alcalde al capdavant tornen a demanar una escola per a les nenes. Aquesta vegada l'argument és que les nenes han d'anar a l'escola incompleta de nens dirigida per un mestre i no una mestra i moltes famílies decideixen no portar les seves filles a l'escola.⁶

Amb l'ànim de resoldre com més aviat millor aquesta situació, els veïns del Poal ofereixen fer-se càrrec de les despeses del sou i de la casa de la mestra fins al mes de juny perquè, a partir del juliol, l'ajuntament de Bellvís ho podria computar en els seus pressupostos.

La demanda fou aprovada pel Ple de 6 de febrer de 1891, es va acordar com havia de ser el seu funcionament i se'n va demanar la creació oficial a la Inspecció Provincial d'Instrucció Pública.

En aquest moment el rectorat de la universitat va modificar els arguments anteriors i no solament va aprovar l'acord de l'ajuntament de Bellvís sinó que va manifestar la seva satisfacció per l'entesa entre l'ajuntament i el poble del Poal. La iniciativa era una gran notícia i es va demanar a la Junta Provincial d'Instrucció Pública que ho fes públic per servir d'estímul als altres ajuntaments de la província.⁷

El *Butlletí Oficial de la Província de Lleida* del 20 de març de 1891 publicava la nota que li havia fet arribar la Junta Provincial d'Instrucció Pública.

“El Excmo. Sr, Rector de la Universidad literaria de Barcelona en comunicación de fecha 26 del pasado Febrero, dice á esta Junta lo que sigue:

«Este Rectorado ha acordado aprobar el acuerdo del Ayuntamiento de Bellvís creando una escuela incompleta de niñas en Poal. Lo digo á V. S. para su conocimiento y el del Ayuntamiento de Bellvís, a quién dará V. S. a entender la satisfacción con que el Rectorado ha visto tan plausible acuerdo, que se servirá V. S. hacer público para que sirva de estímulo á los demás Ayuntamientos de esta provincia.

Y esta corporación se complace en secundar los nobles deseos del Jefe de este distrito universitario dando publicidad por medio de este periódico oficial a un acto que ciertamente honra a las Autoridades de Bellvís, y que espera tenga imitadores, Lérida 18 de Marzo de 1891,—El Gobernador interino. Presidente, Francisco Pórtela,—El Secretario, Domingo Solé.”

⁴ Publicat al BOP de Lleida de 26 d'abril de 1884.

⁵ AUB. Ref 19/3/7/7

⁶ ACPU. Actes del ple de l'ajuntament de Bellvís. Acta de 6 de febrer de 1891.

⁷ Carta del Rector de la UB a la Junta Provincial de 26 de febrer de 1891. AUB Ref 19/3/7/7.

L'escola es posà en funcionament amb la mestra interina Rosa Roca Soler i ben aviat es començaren a construir "*dos casas escuela con habitaciones para los profesores*"⁸ que pagarien de la venda de terrenys municipals i dels beneficis del sotsarrendament del novè del Canal d'Urgell. Uns mesos més tard, a l'abril de 1892, els mateixos veïns decideixen parar les obres perquè tenien por que una vegada acabades es destinessin a altres usos, les confiscés el Govern⁹ i les vengués com havien fet uns anys abans amb l'edifici de l'ajuntament i el forn comunal. El consistori de Bellvís es comprometé a defensar-los i impedir per tots els mitjans la confiscació i/o venda. Amb aquest compromís es continuaren les obres fins a acabar-les. Les dues escoles estaven al carrer Travessia __en temps de la Segona República es canvià el nom per carrer de la Independència__ números 3 i 5.¹⁰

1921. EL POAL S'INDEPENDITZA DE BELLVÍS

Amb el pas dels anys els edificis de les escoles quedaren obsolets per atendre el cens de la població escolar de 6 a 14 anys i es trobaven en un estat de conservació molt precari. Així ho afirmava l'inspector en cap de Primera Ensenyança, Antonio Michavila, després de visitar les escoles al novembre de 1921. En el seu informe deixà escrit que l'escola dels nens estava "excelentamente atendida", fet que tenia molt mèrit perquè el mestre, Sr. Bonell, havia de fer classe en un local "[...] absolutamente incapaz para la inmensa asistencia escolar y de condiciones pésimas".¹¹

Oficialment, la desagregació del poble del Poal no es produí fins al maig de 1922, tot i que un any abans es constituí l'ajuntament en què es va elegir Antoni Farré Pons com a alcalde. Les primeres gestions del nou consistori es van encaminar a construir un edifici nou per ubicar les escoles, el habitatges dels mestres, les oficines de l'ajuntament i el jutjat municipal. Al tercer ple municipal del nou consistori s'acordà comprar al propietari Josep M. Graells, veí de Vilafranca del Penedès, els terrenys on s'havia d'edificar per la quantitat de 5782 pessetes.

Aquell mateix any es pintaren les aules aprofitant les vacances d'estiu i es nomenà la Junta Local de

Primera Ensenyança:

President: Salvador Balcells Reñé, alcalde
Magí Reñé Pont, tinent d'alcalde
Pere Serrat, capellà
Antoni G. Verol, metge
Francisco Solé Ibáñez, mestre de l'escola

I els representants de les famílies restaven pendents de ser nomenats pel governador civil de Lleida d'una llista proposada des de l'ajuntament.

UN LLEGAT CONFLICTIU

Assumir la gestió del municipi portà afegit un problema que des de feia temps dificultava el bon funcionament de l'ensenyament de les nenes del Poal. L'actuació i comportament de la mestra Maria Forcada Revés, propietària del càrrec des del 1905, no agradava als veïns. L'acusaven de:

1. Obrir l'escola puntualment i quan les nenes eren dins tancava la porta i se n'anava.
2. "Vestir araposamente" i anar sense mitges "atacando la moralidad pública" deteriorant d'aquesta manera el prestigi del càrrec.
3. Utilitzar un llenguatge groller.
4. Destinar el pati de l'escola a la cria de conills i gallines provocant que a les hores de classe convisquessin els animals i les alumnes.

Els diferents alcaldes pedanis del Poal havien denunciat les irregularitats de la mestra a l'ajuntament de Bellvís i aquest l'havia amonestat repetidament, però la mestra en feia cas omís. La Inspecció Provincial de Primera Ensenyança obrí un expedient per substituir-la, però la mestra no nomenava cap substituta, tal i com marcava la Llei, argumentant que " el govern m'hi ha posat i el govern m'ha de treure". Finalment, al setembre de 1922, la Junta Local de Primera Ensenyança nomenà la mestra Dolors Reñé Roca, filla del Poal, per fer-se càrrec de l'escola de nenes.¹²

⁸ ACPU 360-14-T2-25. Actes de l'ajuntament de Bellvís. Acta de 3 d'abril de 1892.

⁹ La desamortització de Mádoz. Llei de 1 de maig de 1855 i la d'11 de juliol de 1856 donant instruccions per decomissar els bens comunals.

¹⁰ ACPU. Actes del ple de l'ajuntament de Bellvís. Acta de 3 d'abril de 1892.

¹¹ AMP. Llibre d'actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1921 - 1926. Fons Ensenyament.

¹² Op Citada. Llibre d'actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1921- 1926.

UNA NOVA ESCOLA

Disposar d'un nou edifici era una prioritat i l'arquitecte de la Diputació, Ignasi de Villalonga, redactà el projecte constructiu amb un pressupost global de 73.824,96 pessetes. A l'abril de 1923 es començaren unes obres molt desitjades pels habitants del Poal. La construcció s'encomanà al mestre d'obres Josep Esquerda i els documents de l'Arxiu Municipal del Poal informen que solament en concepte de jornals dels manobres es pagà prop de 10.000 pessetes. És anecdòtic el fet que, el 13 de setembre de 1924, l'Ajuntament comprà 14,5 quilos de carn a la carnisseria del poble per celebrar que les parets exteriors i la teulada estaven acabades, cosa que volia dir que s'havia "cobert" l'edifici i, com era costum quan s'acomplia aquesta fita, els treballadors que participaven en l'obra ho celebraven amb un bon àpat.

Imatge 2. Façana del projecte per construir la nova escola del Poal. Font: AMP.

No tot foren alegries, també hi hagué moments difícils que van fer perillar l'acabament de l'obra. A l'agost de 1924, el ple de l'ajuntament del dia 31 reconeixia que portaven gastades més de 35.000 pessetes en el nou edifici, les arques municipals havien quedat exhaurides i els diners de les donacions fetes pels veïns s'havien acabat. Per evitar la paralització de les obres, acordaren demanar una subvenció al Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts i, en el cas que es concedís, el consistori es comprometia a posar els diners que faltessin per finalitzar l'obra.

Dos anys més tard, l'edifici municipal estava acabat i el 7 de juny de 1926 se'n feu la inauguració oficial. A l'octubre l'inspector de Primera Ensenyança enviava a l'alcalde l'autorització per fer el trasllat de les escoles a l'edifici nou i li demanava que es posessin d'acord amb els mestres, Francisco Solé Ibáñez i Gràcia Farràs Vidal.

El 25 de juny, l'agutzil, acompanyat de la brigada municipal, es presentà a les escoles velles a les set del

matí i començaren el trasllat de les taules, cadires, estufes, mapes, etc. A les tres de la tarda, la Junta Local de Primera Ensenyança aixecava acta de la possessió oficial de les escoles noves.

La planta baixa estava destinada a les escoles dels nens i de les nenes i la superior als habitatges dels mestres. Passats uns anys, la planta superior s'utilitzà per les oficines municipals i els mestres passaren a viure a les noves cases de la plaça Felip Rodés, finançades amb la venda dels edificis de les dues antigues escoles, construïdes al 1892.

L'ajuntament del Poal volia desempallegar-se d'aquests edificis per evitar despeses innecessàries de manteniment "[...] debido al estado deplorable en que se hallan, solamente, aportarán a este Ayuntamiento los consiguientes perjuicios que ocasionaría su conservación".¹³ Ambdós edificis els comprà el veí del Poal, Josep Civit per 7.250 pessetes.

A dia d'avui, aquest edifici de 1926, continua acollint les escoles públiques del poble i les oficines de l'ajuntament.

1931-1939. UN AJUNTAMENT COMPROMÈS AMB L'ENSENYAMENT

D'acord amb la Llei electoral de les eleccions municipals de 1931, el Poal va ser un dels pobles de la comarca en què no fou necessari celebrar-les perquè es presentaren el nombre exacte de regidors electes. El càrrec d'alcalde del nou consistori l'assumí Ramon Miret Roig.

L'Ajuntament canvià de partit polític al 1936 i van passar a gestionar-lo persones properes al Front Popular, amb Ramon Macià Costafreda com a alcalde. A les actes dels plens d'aquella època hi sovintegen les proclames per la democràcia i la llibertat i, a més, els valors republicans es proposen com a principis que han de ser presents en la vida del poble.

En relació a l'ensenyament, el consistori del Poal és l'únic del Pla d'Urgell que va deixar constància de la seva adhesió a l'ideari pedagògic del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU). Els assistents al Ple de 10 d'octubre del 1936 manifestaven el seu suport al decret del Ministeri de Cultura que establia el règim coeducacional com a norma general d'educació en totes les escoles i en tota mena d'ensenyaments de

¹³ Actes del Ple de l'Ajuntament del Poal. 1931-1937. Acta d'11 d'octubre de 1931. ACPU360-21-T2-2.

Catalunya i defensaven que l'esperit de l'escola nova estigués present a les escoles de primària. En aquella mateixa sessió s'acordà per unanimitat millorar el mobiliari de l'escola dels nens i de les nenes i fer taules de la fusta dels bancs de l'església, "avui, casa del poble".¹⁴

El progressiu augment del cens escolar plantejà un problema greu per al municipi. Les dues aules que hi havia eren insuficients per atendre tota la població escolar. La manca d'espai era important i no ofería les condicions necessàries per dur-hi a terme la tasca pedagògica amb uns mínims de qualitat. Molts nens i nenes es veien obligats a anar a l'escola dels pobles veïns. L'acta de Ple de l'Ajuntament de 23 de gener de 1937 reflecteix aquesta situació en els termes següents:

"[...] el Sr. Batlle exposa a tots els reunits que per adquirir un Mestre i una Mestressa més en les nostres Escoles d'El Poal era necessari tenir local suficient i material i mobiliari pel seu funcionament immediat i casa-habitació pels mateixos [...] i que per unanimitat acorden [...] fer-se càrrec de tots els gastos que siguin convenients; puig, si bé eren molts els nens i nenes que durant l'any es veien obligats de marxar del poble per a rebre altra instrucció i això no deixa de ser una vergonya per al referit poble d'El Poal i àdhuc de fer-se càrrec de totes les despeses que poguessin ocasionar qualsevulla de les indemnitzacions a dietes i menjars tant de dormir com de lloguer dels referits mestres."¹⁵

Per resoldre aquest problema i normalitzar la situació, l'Ajuntament sol·licità ampliar l'escola en dues unitats més. Malgrat el propòsit dels governants republicans de descarregar d'alumnes les escoles, en aquest cas no s'autoritza i el Poal, durant el temps de la Segona República, continuà amb dues escoles unitàries, una de nens i una de nenes.

Aquesta modalitat d'escola unitària perdurà al llarg de tot el franquisme fins al curs 1994-95 quan, conjuntament amb les escoles de Sidamon, Fondarella i els Arcs, es constitueixen en Zona Escolar Rural, l'anomenada ZER Plaurcen.

MESTRES

En aquest apartat es relacionen els mestres i les mestres que s'han pogut documentar amb unes pinzellades de la seva vida personal, acadèmica i

professional. A més, s'hi afegeix el quadre-resum dels mestres i les mestres que varen exercir les escoles al Poal fins els anys 50.

Bonell Sala, Ricardo

Nascut el 22 de juny 1876, mestre del Poal del 1906 fins a 1922. L'any 1921 participà en el concurs especial per ocupar la plaça de director de l'escola graduada de nens de Mataró, però no la va aconseguir i al febrer de l'any següent el van nomenar director de l'escola graduada Santa Maria de Vic,¹⁶ ciutat on va morir al febrer del 1926 mentre continuava sent mestre de la mateixa escola.

Solé Ibáñez, Francesc

Nascut a Miralcamp el 17 d'abril de 1885, obtingué el títol de Magisteri al gener del 1909. Al novembre del 1916 és nomenat mestre de l'escola de Cueva Cardiel (Burgos) que permutà amb el mestre Amadeo Corral, a l'agost de 1923, per la plaça del Poal. La resolució del seu expedient de depuració el sancionà amb el trasllat dins de la província, cinc anys sense poder participar en el concurs de trasllats i també va ser inhabilitat per a càrrecs directius i de confiança. Al 1940 fou traslladat a Montoliu de Segarra. El 22 de desembre del 1956 morí a Mollerussa on tenia la residència.

Salvia Pérez, Anselmo

Nascut a Bellvís el 8 de desembre de 1914, estudià de mestre amb el Pla Professional de la Segona República a l'Escola Normal del Magisteri de Lleida i al maig de 1933 obtingué el títol de mestre de Primera Ensenyança. El període de pràctiques, obligatori en el nou pla d'estudis, el realitzà a l'escola del Palau d'Anglesola. El seu expedient de depuració es resolgué habilitant-lo per a l'ensenyança, confirmant-lo en el càrrec i amb el reconeixement dels seus drets. Al 1944 obtingué la plaça de mestre del Poal on s'estigué fins a l'agost de 1953, any en què permutà la seva plaça amb Fulgencio Paraché i passà a Bellvís.

Periché Canals, Fulgencio.

L'any 1933 realitzà els cursos d'actualització organitzats per l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya i fou destinat al Pla del Penedès. Al juny

¹⁴ Actes del Ple de l'Ajuntament. 1931-1937. Acta de 10 d'octubre de 1936. ACPU360-21-T2-2.

¹⁵ ACPU 360-21-T2-2. Actes del Ple de l'Ajuntament del Poal. 1931-1937. Acta de 23 de gener de 1937.

¹⁶ Suplemento de La Escuela Moderna. 14 de desembre del 1921

Imatge 3. Alumnes del mestres Francesc Solé Ibàñez. Curs 1939-1940.

Font: El Poal. Recull fotogràfic d'un centenari. 1900 - 2000

de 1937 renuncià al nomenament de mestre d'un grup escolar de la Generalitat posant de manifest que volia continuar a la seva escola de Pla del Penedès: "... por ofrecerme el Estado mayores garantias de solvencia y seriedad."¹⁷ Tot i el rebuig a l'escola de la Generalitat, la resolució de l'expedient de depuració el sancionà amb suspensió de feina i sou durant tres mesos, trasllat dins de la província, cinc anys sense poder demanar canvi d'escola i inhabilitat per a càrrecs directius i de confiança. Estava acusat d'actituds contràries a la Causa Nacional, d'irreligiós i ateu i de tenir una conducta privada immoral. Una de les acusacions més rellevants fou que del 18 de juliol al 10 de setembre de 1936 fou el secretari del Comitè Antifascista de la CNT del Pla del Penedès. El mestre Fulgencio es defensà argumentant que "... las circunstancias me obligaron [...] y para asegurarme el pan ..."¹⁸. Fou traslladat a l'escola de Santa Maria de l'Estany de Barcelona i al setembre de 1944 obtingué una plaça de mestre de l'escola de Bellvís que nou anys més tard permutà amb el mestre del Poal, Anselmo Salvia. Morí el 8 de setembre de 1956.

Vallès Ballesté, Manuel

Fill de Massalcoreig, nascut el 4 d'abril de 1920. Al gener de 1942 acabà els estudis de Magisteri a l'Escola Normal del Magisteri de Lleida. En temps de la Segona República fou secretari del sindicat de la UGT del seu poble i, a l'acabar la Guerra Civil, durant uns mesos fou secretari provisional de l'Ajuntament. Al setembre del 1958 fou nomenat mestre de l'escola unitària del Poal i al 31 d'agost del 1959 passà a la Granja d'Escarp.

Forcada Serés, Maria.

Va néixer en un poble de la província de Huelva el 4 de març de 1876 i obtingué el títol de mestra al 1893. Al 1905 prengué possessió de l'escola del Poal. La seva estada al poble va estar marcada per irregularitats i incidents en el desenvolupament de la seva tasca de mestra. Al 1923 fou substituïda per Decret del 20 de gener del 1923 publicat al BOM de 20 de febrer i, al març del 1926, fou donada de baixa definitivament del cos de magisteri.

¹⁷ AHL. Expedient personal de Fulgencio Paraché. Ref. 24-48.

¹⁸ AHL. Expedient personal de Fulgencio Paraché. Ref. 24-48.

Farràs Vidal, Gràcia.

Obtingué el títol de mestra al 1895 i al setembre de 1926 va ser nomenada mestra propietària de l'escola del Poal. Amb la seva arribada s'acabà el període de mestres interines iniciat al 1922. A l'octubre de 1936 va ser destinada a l'escola de Reus.

Durant el període de la Segona República, l'escola del Poal fou un dels centres on els estudiants de Magisteri que havien superat els estudis podien fer el curs de pràctiques necessari per accedir al cos de mestres. La mestra Gràcia Farràs tutoritzà diverses estudiants, una d'elles fou l'aspirant Mercè Morera Arnaldo que al curs següent anà a fer de mestra a la població de Nalec.

L'expedient de depuració de Gràcia Farràs es resolgué habilitant-la per a l'ensenyança sense cap sanció.

Debesa Freixenet, Maria.

Nascuda a Lleida el 18 de novembre de 1914. Acabà els estudis de Magisteri al 1933 i superà el curset de selecció per ingressar al cos de mestres al 1935. El seu expedient de depuració es resolgué habilitant-la per a l'ensenyança sense cap sanció. Al 1941, essent mestra

Imatge 4. Informe de la mestra Gràcia Farràs. 1933.
Font: AUB

de Cervera, la Inspectora de Primera Ensenyança li concedeix un vot de gràcia "... como recompensa merecida de su brillante labor y superación en el trabajo ...".¹⁹ Obtingué la plaça de mestra del Poal en propietat a l'octubre de 1943 i exercí fins al 1952 en què se li concedí l'excedència sol·licitada. Al 1980 reingressà al cos i aquell mateix anys es jubilà.

Imatge 5. La mestra Gràcia Farràs i les seves alumnes. 1934.
Font: El Poal. Recull fotogràfic d'un centenari. 1900 - 2000

¹⁹ AHL. Expedient personal de Maria Debesa Freixenet. Ref 24-20.

Viladrich Sitja, Àngela.

Nascuda al Poal, fou nomenada mestra interina de l'escola de nenes el febrer de 1936. Al mes de maig demanà una baixa i es reincorporà de nou a l'abril de 1939. La resolució del seu expedient de depuració la

rehabilità per a l'ensenyament sense cap sanció i a l'octubre de 1940 va renunciar a la plaça de l'escola del Poal. Morí a Barcelona al febrer de 1981, a l'edat de 69 anys. Estava casada amb Antonio Mira Tristany.

Quadre-resum

MESTRES DE L'ESCOLA DE NENS				
NOM	COM VA OBTENIR L'ESCOLA	POSESSIÓ	CESSAMENT	OBSERVACIONS
José Mas Pedrós	Junta Provincial	11/09/1869	15/11/1895	Cessà per jubilació
Francesc Pou Capell	Concurs	01/08/1896	17/12/1905	Cessà per defunció
Fernando Mesa	Interí	23/01/1906	30/11/1906	
Ricardo Bonell Sala	Concurs	01/12/1906	31/03/1922	Trasllat a Vic
Amadeo Corral Pérez	Permuta	04/05/1922	08/08/1923	Permuta amb Francesc Solé Ibáñez la plaça de Cueva Cardiel (Burgos)
Francesc Solé Ibáñez	Permuta	09/08/1923	08/05/1940	Trasllat a Montoliu de Cervera
Vicente Jauset Elvio	Interí	15/11/1937		
Manuel Terre Teres	Interí	17/10/1940	31/07/1942	
Guillem Garcia Teran	Propietari provisional	01/08/1942	31/12/1943	
Anselm Salvía Pérez	Permuta	01/01/1944	07/08/1953	Permuta la plaça amb Fulgencio Paraché i passa a Bellvis
Fulgencio Paraché Canals	Permuta	01/09/1953	08/09/1956	Defunció
Manuel Vallès Ballesté		13/09/1958	31/08/1959	Trasllat a la Granja d'Escarp
MESTRES DE L'ESCOLA DE NENES				
María Antonia Escolà	Rector UB	10/03/1862	18/10/1876	Cessà per defunció
Maria Ignàcia Figueres	Interina	20/12/1876	10/03/1877	
Raymunda Pou Mata	Rector	11/03/1877	13/08/1882	Trasllat a Lleida
Rosa Roca Soler	Interina	09/03/1891	31/10/1892	Cessà per possessió de la propietària
María del Carmen Mir Borrell		01/11/1892	01/04/1903	
Adela Boix Pàmpols	Interina	15/05/1903	16/09/1903	Trasllat a Barcelona
Narcisa Hernández Fias	Interina	01/03/1904	09/05/1905	
Maria Forcada Serés	Concurs	10/04/1905	28/02/1923	Baixa definitiva per Decret
Dolors Reñé Roca	Substituta	02/09/1922		
Teresa Martí Moncasi	Interina	01/03/1923	04/03/1926	
Montserrat Morera Monsó	Interina	10/03/1926	05/09/1926	Cessà per possessió propietària.
Gràcia Farràs Vidal	Propietària	06/09/1926	31/01/1936	Trasllat a Reus.
Àngela Viladrich Sitja	Interina	06/02/1936	13/05/1936	Cessà per renúncia.
Francisca Pàmies Odena	Interina	28/05/1936		
Magdalena Reñé Bach	Auxiliar	26/06/1937		
Àngela Viladrich Sitja	Interina	11/02/1939	30/10/1940	
Teresa Prunera Beà	Propietària provisional	30/10/1940	31/12/1942	
Maria Debesa Freixenet	Propietària	01/01/1943	25/10/1952	Cessà per excedència